

POSTANOWIENIE

Dnia 26 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

SSN Maria Szulc

w sprawie z wniosku S. C.
przy uczestnictwie E. Ś. i A. B.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 26 lutego 2020 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania E. Ś.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Ś.
z dnia 20 lutego 2018 r., sygn. akt II Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie w części oddalającej
apelację uczestniczki postępowania E. Ś. i sprawę w tym zakresie
przekazuje Sądowi Okręgowemu w Ś. do ponownego
rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 17 kwietnia 2013 r. Sąd Rejonowy w Ś. ustalił, że w skład majątku wspólnego wnioskodawcy S. C. i uczestniczki postępowania E. Ś. wchodzi: prawo własności nieruchomości zabudowanej budynkiem mieszkalnym, położonej w Ś. przy ul. P. opisanej w księdze wieczystej Kw nr (...) Sądu Rejonowego w Ś. o wartości 393.000 zł.; spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w Ś. przy ul. Z. o wartości 103.000 zł; prawo

własności nieruchomości dwóch działek gruntu wraz z rozpoczętą budową położonych w Ś. przy ul. C. , opisanych w księgach wieczystych (...) i (...) Sądu Rejonowego w Ś. o wartości łącznej 50.000 zł; środki pieniężne zgromadzone na bliżej opisanym rachunku bankowym uczestniczki postępowania w wysokości 5.385,39 zł; środki pieniężne zgromadzone na rachunku wnioskodawcy w kasie zapomogowo-pożyczkowej przy Akademii Ekonomicznej w W. w wysokości 3.921 zł; telewizor Philips o wartości 500 zł i pralka automatyczna Amica o wartości 700 zł, a zatem składniki majątkowe o łącznej wartości 556.506,39 zł. Sąd ustalił nierówne udziały w majątku wspólnym w wysokości 1/3 na rzecz wnioskodawcy i 2/3 na rzecz uczestniczki postępowania. Orzekł, że uczestniczka E. Ś. poczyniła ze swego majątku osobistego nakłady na majątek wspólny w wysokości 30.348 zł. Dokonał podziału w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy prawo własności nieruchomości położonej w Ś. przy ul. P. oraz środki pieniężne zgromadzone w pracowniczej kasie zapomogowo-pożyczkowej, tj. składniki majątkowe o łącznej wartości 396.921 zł, natomiast pozostałe składniki majątku wspólnego o łącznej wartości 159.585,39 zł przyznał na własność E. Ś. oraz zasądził od wnioskodawcy na rzecz uczestniczki postępowania kwotę 226.592,87 zł tytułem dopłaty do jej udziału w majątku wspólnym, płatną w terminie pół roku od uprawomocnienia się postanowienia.

Po rozpoznaniu apelacji obu stron, Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 22 października 2013 r. uchylił to postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, postanowieniem z dnia 9 sierpnia 2017 r. Sąd Rejonowy w Ś. ustalił, że w skład majątku wspólnego wnioskodawcy S. C. i uczestniczki postępowania E. Ś. wchodzi: prawo własności nieruchomości zabudowanej budynkiem mieszkalnym, położonej w Ś. przy ul. P., opisanej w księdze wieczystej (...) o wartości 151.000 zł.; spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w Ś. przy ul. Z. (bez urządzonej księgi wieczystej) o wartości 105.000 zł; prawo własności nieruchomości w postaci działek gruntu wraz z rozpoczętą budową położonych w Ś. przy ul. C. , opisanych w księgach wieczystych (...) i (...) o wartości 50.000 zł; środki pieniężne zgromadzone na bliżej opisanym rachunku bankowym uczestniczki E. Ś. w wysokości 5.385,39 zł; środki

pieniężne zgromadzone na rachunku wnioskodawcy Pracowniczej Kasie Zapomogowo- Pożyczkowej działającej przy Akademii Ekonomicznej im. O. Langego w W. w wysokości 3.921 zł; telewizor Philips o wartości 500 zł i pralka automatyczna Amica o wartości 700 zł, a zatem składniki majątkowe o łącznej wartości 316.305,39 zł. Ustalił też, że byłym małżonkom przysługują równe udziały w majątku wspólnym, a uczestniczka E. Ś. poczyniła ze swego majątku osobistego nakłady na majątek wspólny w wysokości 43.954 zł. Sąd Rejonowy dokonał podziału majątku wspólnego w ten sposób, że uczestniczce E. Ś. przyznał w całości prawo własności nieruchomości położonej w Ś. przy ul. P. oraz prawo własności nieruchomości (działek gruntu) przy ul C., środki pieniężne zgromadzone na jej rachunku bankowym oraz ruchomości, tj. majątek o łącznej wartości 207.585 zł, natomiast wnioskodawcy S. C. przyznał w całości prawo własności lokalu mieszkalnego położonego w Ś. przy ul. Z. i środki pieniężne zgromadzone na jego rachunku w pracowniczej kasie zapomogowo-pożyczkowej, tj. majątek o łącznej wartości 108.921 zł. Sąd oddalił wniosek o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym oraz zasądził od uczestniczki E. Ś. na rzecz wnioskodawcy S. C. kwotę 27.355,19 zł tytułem dopłaty do jego udziału w majątku wspólnym, obniżonego o połowę poniesionych przez uczestniczkę E. Ś. nakładów z jej majątku osobistego na majątek wspólny, płatną w terminie miesiąca od uprawomocnienia się postanowienia.

Sąd Rejonowy ustalił, że wnioskodawca S. C. i uczestniczka postępowania E. Ś. pozostawali w związku małżeńskim i ustroju ustawowej wspólności małżeńskiej w okresie od dnia 4 lipca 1981 r. do dnia 20 marca 2007 r., to jest daty prawomocności orzeczenia rozwiązującego małżeństwo stron przez rozwód. W wyniku przeniesienia na rzecz uczestniczki w dniu 2 grudnia 1982 r., przez jej ojca, J. Ś., przysługujących mu uprawnień, E. Ś. stała się członkiem Spółdzielni Mieszkaniowej „W.” w Ś. z wkładem mieszkaniowym w kwocie 28.800 (starych) zł. W dniu 29 grudnia 1983 r. Spółdzielnia przydzieliła uczestniczce mieszkanie kategorii M-4 na warunkach lokatorskiego prawa do lokalu, położone w Ś. przy ulicy B. na zaspokojenie potrzeb małżonków i ich małoletniego dziecka. Wymagany wkład w kwocie 150.840 st. zł., został pokryty z wkładu na książeczke mieszkaniowej uczestniczki w wysokości 133.300 (starych) zł oraz z wpłaty kwoty

17 540 st. zł poczynionej przez nią w dniu 3 kwietnia 1984 r. W dniu 12 sierpnia 1986 r. bank PKO przełał na rachunek spółdzielni mieszkaniowej premię gwarancyjną w wysokości 72 485 zł naliczoną od wkładu zgromadzonego na książeczce mieszkaniowej uczestniczki. W wyniku umowy zamiany z dnia 16 września 1994 r. wnioskodawca i uczestniczka otrzymali od małżonków Wysoczańskich mniejszy lokal spółdzielczy przy ulicy Z. na warunkach prawa lokatorskiego. Uczestniczka przeniosła na rzecz J. W. należący do majątku osobistego uczestniczki wkład w wysokości 19.458.600 st. zł i otrzymała od niej dopłatę w kwocie 100 000 000 st. zł. W wyniku przetargu z dnia 2 sierpnia 1994 r. małżonkowie C. nabyli do majątku wspólnego od Gminy nieruchomość położoną w Ś. przy ulicy P. , stanowiącą siedzibę byłego żłobka, za cenę 1.162.491.000 (starych) zł. Na zakup małżonkowie przeznaczili między innymi dopłatę otrzymaną w wyniku zamiany lokali spółdzielczych w kwocie 100 000 000 zł oraz kwotę 200 000 000 st. zł przekazaną przez rodziców uczestniczki w drodze darowizny. W dniu 14 czerwca 1995 r. spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego przy ul. Z. zostało przekształcone na wniosek małżonków C. w prawo własnościowe za zapłatą wkładu w kwocie 11 606,45 zł. Na jego poczet zaliczono wcześniejszy wkład uczestniczki; małżonkowie dopłacili ponadto ze wspólnych środków kwotę 2.620,81 zł. W dniu 19 stycznia 1998 r. wnioskodawca udzielił E. z o.o. we Wrocławiu pożyczki w kwocie 5.000 zł. W dniu 21 lipca 2003 r. wnioskodawca nabył samochód marki Opel Astra z 1997 r. za kwotę 20.000 zł, który sprzedał dnia 24 kwietnia 2005 r. za 11.200 zł. Na podstawie umowy sprzedaży z dnia 25 września 1998 r. uczestnicy postępowania nabyli nieruchomość niezabudowaną, położoną w Ś. przy ulicy C. Na nieruchomości tej została ustanowiona hipoteka umowna w kwocie 82.500 zł na rzecz banku P. S.A. I Oddział w W. celem zabezpieczenia udzielonego kredytu. Na działkach tych rozpoczęta została budowa domu, zakończona na poziomie piwnic. Sąd Rejonowy ustalił dalej, że w wyniku uzgodnień obojga małżonków, uczestniczka zrezygnowała w marcu 1995 r. z pracy zarobkowej, aby zająć się prowadzeniem gospodarstwa domowego, opieką nad małoletnimi wówczas córkami stron, nadzorowaniem remontu nieruchomości przy ul. P. oraz wspieraniem kariery męża, który w trakcie trwania ustroju wspólności ustawowej pracował od 1981 r. na Akademii Ekonomicznej w W.

jako wykładowca akademicki i pracownik naukowy, osiągając stopień profesora nauk ekonomicznych. W czasie trwania wspólności wnioskodawca korzystał z zagranicznych stypendiów naukowych, realizował projekty badawcze, pełnił rozmaite funkcje konsultantów i doradców, publikował artykułów naukowych i książek, za co otrzymywał wynagrodzenie, rozliczając wspólnie podatki z niepracującą żoną. Od 1996 r. był zatrudniony w Wałbrzyskiej Wyższej Szkole Zarządzania i Przedsiębiorczości w W. , po 1995 r. rozpoczął prace na umowę zlecenia w Wyższej Szkole Bankowej w W. , Wyższej Szkole Zarządzania i Finansów w W. oraz na uczelni w L..

Sąd Rejonowy ustalił dalej, że S. C. nawiązał w 1998 r. romans z A. B. , który stał się przyczyną opuszczenia rodziny i domu przez wnioskodawcę, zerwania przez niego pożycia małżeńskiego oraz faktycznej separacji małżonków. Od tej pory wnioskodawca pozostaje w związku z A. B. , z która ma dwoje małoletnich dzieci, urodzonych w 2005 i 2008 r. Wnioskodawca pozostawił do dyspozycji uczestniczki E. Ś. kwotę udzielonego kredytu na budowę domu przy ulicy C. w Ś., którą uczestniczka zwróciła bankowi jako spłatę kredytu. Wnioskodawca po wyprowadzce ze wspólnie zajmowanego domu przy ulicy Parkowej, przekazywał uczestniczce E. Ś. wyłącznie kwoty po 2.000 zł miesięcznie na każdą z dwóch wspólnych córek. Po rozpoczęciu przez nie studiów, aż do ich planowego zakończenia, kwoty te przekazywał córkom bezpośrednio. Od października 2004 r. wnioskodawca zerwał wszelkie kontakty z uczestniczką E. Ś.. Rozwód orzeczono prawomocnie z winy wnioskodawcy w dniu 20 marca 2007 r. Wnioskodawca i uczestniczka postępowania posiadali opisane przez Sąd rachunki bankowe, przy czym Sąd ustalił ich obroty w czasie trwania wspólności oraz ich stan na dzień ustania wspólności; stwierdził także, że w skład majątku wspólnego na dzień ustania wspólności wchodziły ruchomości w postaci telewizora marki Philips o wartości 500 zł i pralki automatycznej Amica o wartości 700 zł. Stan techniczny nieruchomości przy ul. P. jest zły; od 2006 r. budynek nie jest ogrzewany, instalacja wodno - kanalizacyjna jest popękana, dach jest dziurawy. W wyniku włamania w lutym 2012 r. uszkodzeniu uległy instalacja centralnego ogrzewania; zniszczono doprowadzenie wody pitnej i użytkowej do budynku. W dniu 25 lipca 2015 roku w nieruchomości wybuchł pożar, w wyniku którego oraz akcji gaśniczej, doszło do

dalszego zniszczenia obiektu. Aktualna wartość nieruchomości w Ś. wskutek dewastacji, pożaru i degradacji, wynosi 151.000 zł w dniu orzekania o podziale majątku. Wartość mieszkania przy ulicy Z. 2 według stanu na dzień 20 marca 2007 r. wynosi 105.000 zł, a wartość nieruchomości przy ul. C. to 50.000 zł. Uczestniczka E. Ś. nie pracuje zarobkowo, korzysta z pomocy dorosłych córek oraz rodziców. Uczestniczka poniosła w latach 2007-2016 wydatki na wspólne nieruchomości w łącznej kwocie 8.117 zł. Sąd Rejonowy poczynił także szczegółowe ustalenia dotyczące majątku partnerki życiowej wnioskodawcy A. B. , wezwanej na wniosek E. Ś. do udziału w sprawie w związku z twierdzeniami uczestniczki, że udział w majątku A. B. wchodzi w skład majątku wspólnego byłych małżonków, albowiem składniki majątkowe były nabywane ze środków finansowych S. C. , wchodzących w skład majątku wspólnego małżonków. Sąd Rejonowy nie podzielił tych twierdzeń uczestniczki i w tym zakresie oddalił wniosek E. Ś. o objęcie ich podziałem w tym postępowaniu.

Uzasadniając rozstrzygnięcie, Sąd Rejonowy uznał, że nie ma podstaw do ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym byłych małżonków. Ustalił skład i wartość przedmiotów majątkowych stanowiących majątek wspólny w dacie ustania wspólności ustawowej oraz w dacie podziału majątku i wyjaśnił motywy przyznania poszczególnych jego składników na rzecz wnioskodawcy i uczestniczki postępowania. Orzekł o nakładach uczestniczki E. Ś. z jej majątku osobistego na majątek wspólny w postaci wkładu mieszkaniowego na pierwsze mieszkanie spółdzielcze przydzielone małżonkom w 1983 r. Uwzględniając, że w wyniku zamiany tego mieszkania na mniejszy lokal przy ul. Zwycięstwa, strony uzyskały dopłatę w kwocie 100 000 000 starych zł, przeznaczoną na zakup nieruchomości przy ul. P. za cenę 1.162.491.000 (starych) zł, wyliczył ten nakład na 7,5% wartości nieruchomości przy ul. P. wówczas i aktualnie. Doliczając wydatki z majątku osobistego uczestniczki na majątek wspólny w kwocie 8.117 zł, Sąd ustalił nakład uczestniczki w wysokości 43.954 zł w sentencji postanowienia (43.579 zł na s. 30 uzasadnienia, bez wskazania przyczyn tych rozbieżności rachunkowych) oraz dokonał wzajemnych rozliczeń stron.

Po rozpoznaniu apelacji uczestniczki postępowania E. Ś. Sąd Okręgowy w Ś. postanowieniem z dnia 20 lutego 2018 r. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego

tylko o tyle, że podwyższył wartość nakładów z majątku osobistego uczestniczki E. Ś. na majątek wspólny z kwoty 43.954 zł do kwoty 102.373 zł oraz zasądził od wnioskodawcy na rzecz uczestniczki E. Ś. kwotę 33.686,50 zł tytułem rozliczenia jej nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny oraz tytułem rozliczenia nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty wnioskodawcy S. C. (pkt I), oddalił apelację E. Ś. w pozostałej części (pkt II) i oddalił wniosek wnioskodawcy o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania apelacyjnego (pkt III).

Podzielając ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego, Sąd Okręgowy zaaprobował zarzut apelującej, że Sąd Rejonowy błędnie rozliczył nakłady uczestniczki z jej majątku osobistego na majątek wspólny, pomijając surogację wkładu mieszkaniowego zgromadzonego przez uczestniczkę i stanowiącego jej majątek osobisty (wówczas odrębny) na pierwsze spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego na wkład mieszkaniowy związany z lokatorskim prawem do lokalu przy ul. Z. w Ś., do czego doszło przy zamianie mieszkań. Sąd Okręgowy przyjął, że nakład z majątku osobistego uczestniczki na lokal przy ul. Zwycięstwa wyniósł 77,4 % wartości tego lokalu, co – po przeliczeniu z uwzględnieniem aktualnej wartości lokalu ustalonej przez biegłego – stanowi kwotę 81.270 zł. Sąd Okręgowy zgodził się z apelującą, że nakład w kwocie 100 000 000 zł. otrzymanej dopłaty przy zamianie mieszkań poczyniony na cenę zakupu wspólnej nieruchomości przy ul. P. wyniósł nie 7,5 % - jak przyjął Sąd Rejonowy - a 8,6 % wartości tej nieruchomości w chwili nabycia. Według Sądu Okręgowego, w takim zakresie procentowym nakład ten powinien zostać rozliczony w odniesieniu do aktualnej wartości tej nieruchomości, ustalonej przez biegłego i zaakceptowanej przez Sąd, wobec czego Sąd ten ustalił nakład uczestniczki postępowania na tę nieruchomość w wysokości 12.986 zł ($151.000 \text{ zł} \times 8,6\%$). Sąd Okręgowy podzielił też zarzut apelacyjny dotyczący nakładów i wydatków z majątku wspólnego na majątek osobisty wnioskodawcy w zakresie leasingu samochodu osobowego marki Peugeot i uznał, że na ten cel poniesiony został z majątku wspólnego na majątek osobisty wnioskodawcy nakład w wysokości 63.664,92 zł, podlegający rozliczeniu w tym postępowaniu. Za bezzasadne uznał pozostałe zarzuty apelacyjne dotyczące błędów w ustaleniach faktycznych. W ocenie tego Sądu, Sąd Rejonowy słusznie przyjął, że brak było wiarygodnych dowodów na okoliczność, że wskazane przez

uczestniczkę kwoty stanowiły majątek wspólny jako środki zgromadzone na rachunkach bankowych wnioskodawcy w dacie ustania wspólności majątkowej, jako zwrócone wnioskodawcy po ustaniu tej wspólności nadpłacone składki na ubezpieczenia społeczne, czy też jako kwoty stanowiące równowartość składników majątku wspólnego takich jak kolekcja znaczków, płyt CD czy księgozbioru oraz komputera. Sąd Okręgowy stwierdził także, że dochodząc od wnioskodawcy roszczeń odszkodowawczych z tytułu nieuprawnionego rozdysponowania przez niego w okresie faktycznej separacji stron przy utrzymującym się, po 20 marca 2007 r., ustroju wspólności ustawowej, składników majątku wspólnego w postaci pobranego przez wnioskodawcę wynagrodzenia i dochodów z innej działalności zarobkowej, uczestniczka nie wykazała, że wnioskodawca na skutek swojego zawinionego działania w tym okresie, naraził uczestniczkę na szkodę wobec tego, że wydał środki finansowe, jakie uzyskał wobec wyliczeń uczestniczki w kwocie 1.094.135,09 zł. W ocenie Sądu drugiej instancji, apelująca nie wykazała także, że środki te stanowiły majątek wspólny, zwłaszcza wobec charakteru wykonywanej przez wnioskodawcę pracy naukowej, mając na uwadze przepis art. 33 pkt 8 i 9 k.r.o., z którego wynika, że do majątku osobistego każdego z małżonków wchodziły przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków, a także prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy. Skoro uczestniczka nie udowodniła wszystkich przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej wnioskodawcy, Sąd Okręgowy wskazał, że Sąd Rejonowy trafnie nie uwzględnił jej roszczeń z tego tytułu.

W skardze kasacyjnej uczestniczka E. Ś. zaskarżyła postanowienie w części oddalającej jej apelację (tak bowiem należy interpretować wskazany przez nią zakres zaskarżenia odnoszący się także do punktu I postanowienia). Zarzuciła naruszenie art. 31 § 1 i 2 pkt. 1 k.r.o. i art. 33 pkt 8 i 9 k.r.o., art. 33 pkt 2 k.r.o., art. 31 § 2 pkt 1 k.r.o., art. 45 k.r.o. i art. 415 k.c. oraz art. 386 § 1 i 4 k.p.c., art. 684 w zw. z art. 567 § 1 i 3 k.p.c., art. 618 § 1 art. 567 k.p.c., art. 384 k.p.c. i art. 233 § 1 w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. Wniosła o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu o podział majątku wspólnego byłych małżonków sąd pierwszej instancji ustala skład i wartości majątku wspólnego (art. 46 k.r.o. w zw. z art. 567 w zw. z art. 684 k.p.c.), ustala udziały stron w majątku wspólnym (art. 43 k.r.o.), rozlicza nakłady i wydatki poczynione z poszczególnych mas majątkowych oraz spłacone długi, co dotyczy okresu istnienia wspólności ustawowej (art. 45 k.r.o.) oraz rozstrzyga o innych roszczeniach między małżonkami związanych z majątkiem wspólnym, powstałych w okresie po ustaniu wspólności ustawowej a przed dniem podziału majątku wspólnego (art. 686 k.p.c. w związku z art. 46 k.r.o.). W postępowaniu zainicjowanym wniesieniem skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy kontroluje zgodność z prawem zaskarżonego orzeczenia w granicach zaskarżenia oraz podstaw skargi. Kontrola prawidłowości wykładni i zastosowania wskazanych w skardze kasacyjnej norm prawa procesowego i materialnego jest dokonywana w oparciu o zespół faktów stanowiących podstawę faktyczną zaskarżonego orzeczenia Sądu drugiej instancji. Ocena prawidłowości wykładni i zastosowania, przytoczonych w skardze norm, jest możliwa jednak tylko w sytuacji, gdy pozwalają na to ustalenia faktyczne sądu drugiej instancji, stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku (por. wyrok SN z dnia 11 marca 2003 roku, V CKN 1825/00, niepubl.).

Trafny jest zarzut naruszenia art. 684 k.p.c., albowiem Sądy obu instancji nie poczyniły, wbrew jego treści, jednoznacznych i wyczerpujących ustaleń faktycznych dotyczących składu i wartości majątku wspólnego w zakresie twierdzeń uczestniczki dotyczących przynależności do majątku wspólnego, pobranych przez wnioskodawcę dochodów z pracy zarobkowej oraz innych źródeł w okresie, w którym małżonkowie, mimo separacji faktycznej, pozostawali w ustroju wspólności ustawowej, a zatem do dnia 20 marca 2007 r. W okresie tym wnioskodawca osiągał niewątpliwe dochody z pracy zawodowej, publikacji i innych źródeł związanych z pracą naukową; ponadto rozliczał się podatkowo wspólnie z niepracującą żoną. Mimo konsekwentnego zgłaszania przez uczestniczkę w toku sprawy w pismach procesowych oraz w apelacjach, żądania rozliczenia tych kwot z wyszczególnianych przez nią tytułów, a ściślej wierzytelności uczestniczki związanych z samodzielny wydatkowaniem przez wnioskodawcę tych pobranych

przez niego wynagrodzeń, bez wiedzy i zgody uczestniczki, a także mimo przedstawienia przez uczestniczkę dowodów na przytaczane okoliczności, ani Sąd pierwszej instancji ani Sąd drugiej instancji nie poddały tych dowodów ocenie, nie poczyniły ustaleń faktycznych ani nie odniosły się szczegółowo do tychże żądań uczestniczki. W uzasadnieniu zaskarżonego kasacyjnie postanowienia Sąd Okręgowy wskazał jedynie lakonicznie, że uczestniczka nie wykazała, aby pobrana przez wnioskodawcę w okresie trwania wspólności ustawowej i faktycznej separacji małżonków, wyliczona przez nią kwota 1 094 135 zł została przez niego roztrwoniona lub wydatkowana przez niego na inne potrzeby aniżeli utrzymanie własne wnioskodawcy i rodziny. Sąd Okręgowy stwierdził także, że uczestniczka nie wykazała, iż środki te stanowiły majątek wspólny w świetle art. 33 pkt 8 i 9 k.r.o. Nie jest to pogląd prawidłowy. Wprawdzie istotnie, do majątku osobistego każdego z małżonków należą prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy, ale stosownie do art. 31 § 2 pkt 1 i 2 k.r.o., pobrane z tego tytułu dochody wchodziły w skład majątku wspólnego małżonków, podobnie jak pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków. W sprawie nie ma zaś ustaleń, czy i jaka kwota ze wskazanych przez uczestniczkę, pobranych przez wnioskodawcę wynagrodzeń i dochodów, stanowiła nagrodę za osobiste osiągnięcia wnioskodawcy, wchodzącą do jego majątku osobistego. Zasadny jest zatem zarzut naruszenia art. 31 § 1 i 2 k.r.o. oraz art. 33 pkt 8 i 9 k.r.o. przez wadliwe zastosowanie tych przepisów mimo niedostatku ustaleń faktycznych.

Uczestniczka zarzuciła ponadto w skardze naruszenie art. 45 § 1 k.r.o. w zw. z art. 415 k.c. przez niezaliczenie do majątku wspólnego wspomnianych wyżej, pobranych przez wnioskodawcę wynagrodzeń i dochodów, pozostających wyłącznie w dyspozycji wnioskodawcy i przez niego wydatkowanych na cele, w ocenie i według twierdzeń uczestniczki, inne niż utrzymanie rodziny oraz przez niedokonanie rozliczeń między małżonkami z tego tytułu. Jak to już akcentowano, Sąd Okręgowy nie poczynił ustaleń faktycznych dotyczących tych kwestii, nie zbadał i nie wyjaśnił, z powołaniem się na przepisy prawa, z jakich przyczyn nie przeprowadził rozliczenia byłych małżonków w tym zakresie, mimo że wydatkowanie pobranych kwot nastąpiło, według twierdzeń skarżącej, bez

porozumienia z uczestniczką. Rozpoznanie dotyczących tych kwestii zarzutów kasacyjnych nie jest zatem możliwe. Niemniej jednak należy przypomnieć, że w skład majątku wspólnego wchodzi przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej przez oboje małżonków lub przez jednego z nich, w szczególności określone w art. 31 k.r.o., niezależnie od tego, czy przed ustaniem wspólności ustawowej małżonkowie pozostawali w faktycznej separacji. Nakłady i wydatki w rozumieniu art. 45 k.r.o. obejmują wszelkie przysporzenia na rzecz jednej masy majątkowej, dokonane z uszczerbkiem dla drugiej masy majątkowej. Należy zatem zbadać na gruncie ustaleń faktycznych, czy podstawę rozliczeń między małżonkami w takiej sytuacji stanowić powinien art. 45 k.r.o., czy art. 415 k.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazano, że przedmiotem podziału są przedmioty majątkowe, które były objęte wspólnością w chwili jej ustania i które nadal znajdują się w majątku małżonków jako objęte ich współuprawnieniem w częściach ułamkowych. Każde z małżonków może jednak żądać rozliczenia z tytułu nieuzasadnionego zbycia lub wydatkowania albo roztrwonienia przez jednego z nich, bez wiedzy lub zgody drugiego, składników majątku wspólnego w czasie trwania ustroju wspólności majątkowej. Roszczenie takie ma charakter odszkodowawczy i znajduje podstawę ogólną w art. 415 k.c. Jeśli środki wchodzące w skład majątku wspólnego zostały zużyte na wydatki lub nakłady na majątek osobisty małżonka, podlegają one rozliczeniu na podstawie art. 45 § 1 k.r.o. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 1999 r., II CKN 523/98, niepubl., z dnia 19 czerwca 2009 r., V CSK 485/08, niepubl., z dnia 17 kwietnia 2000 r., V CKN 25/00, niepubl. oraz z dnia 12 maja 2016 r., IV CSK 600/15, niepubl.). Jeżeli środki finansowe stanowiące składnik majątku wspólnego zostały przeznaczone na własne, usprawiedliwione potrzeby związane z utrzymaniem jednego z małżonków, to w tym usprawiedliwionym zakresie nie ma podstawy do konstruowania odpowiedzialności odszkodowawczej między małżonkami (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2008 r., II CSK 203/08, niepubl. i z dnia 17 października 2019 r., IV CSK 259/18, niepubl.). W orzecznictwie i literaturze przedmiotu do takich potrzeb zalicza się przykładowo wydatki na pokrycie kosztów utrzymania tego małżonka i osób, wobec których ma on obowiązek alimentacyjny, wydatki związane z jego pracą, odpoczynkiem,

leczeniem itp. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 1997 r., III CRN 31/77, OSNCP 1997, nr 12, poz. 243). Każde z małżonków może korzystać ze zgromadzonych w okresie wspólności ustawowej środków finansowych; rozliczeniu nie podlegają jedynie te, które zostały wydane na zaspokojenie usprawiedliwionych własnych potrzeb, do wykazania czego zobowiązana jest ta strona postępowania, która pieniądze wspólne zużyła (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2009 r., V CSK 485/08, niepubl.). Sąd Okręgowy zaniechał jednak poczynienia ustaleń faktycznych pozwalających na ocenę przedstawionych wyżej zagadnień w kontekście zarzutów skargi kasacyjnej.

W uzasadnieniu Sądu Okręgowego nie ma także ustaleń ani rozważań dotyczących podnoszonej przez uczestniczkę kwestii kwalifikacji prawnej bezspornie przekazanej przez jej rodziców kwoty 200 000 000 starych zł mimo, że zostali na te okoliczność przesłuchani świadkowie oraz sama uczestniczka. Uczestniczka konsekwentnie twierdziła, że była to darowizna tylko na jej rzecz, a zatem stosownie do art. 33 pkt 2 k.r.o. wskazana kwota weszła w skład jej majątku osobistego (wówczas odrębnego). Sąd Okręgowy podniósł jedynie, że odmówił wiarygodności zeznaniom uczestniczki postępowania oraz jej rodziców bez wskazania przyczyn takiej oceny. Wskazał także, że darczyńcy nie zaznaczyli, że mimo iż środki zostały przekazane na zakup nieruchomości wchodzącej do majątku wspólnego małżonków, darowaną kwotę przeznaczają wyłącznie na rzecz E. Ś.. W ocenie Sądu należało zatem przyjąć, że darowizna poczyniona została na obojga rzecz małżonków. Konstatacja ta pozostaje jednak w sprzeczności z treścią art. 33 pkt 2 k.r.o., zgodnie z którym. do majątku osobistego małżonka należą przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił. Zgodnie z tym przepisem, darowizna dokonana przez rodziców na rzecz dorosłego dziecka pozostającego w ustroju wspólności ustawowej wchodzi, na podstawie przytoczonej normy, do majątku osobistego obdarowanego. Wobec braku omówienia przez Sąd Okręgowy zebranych w sprawie w tym zakresie dowodów i braku jednoznacznych ustaleń faktycznych, przedwczesna jest ocena, czy rodzice uczestniczki jako darczyńcy postanowili inaczej (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 1975 r., III CZP 12/75, OSNC 1975, nr 10-11, poz. 147). Wymaga to zatem

przeprowadzenia przez Sąd postępowania w tym zakresie, albowiem kwestia ma istotne znaczenie dla ustalenia zakresu nakładów uczestniczki z jej majątku osobistego na majątek wspólny w postaci nieruchomości przy ul. Parkowej oraz przysługujących jej z tego tytułu roszczeń. W tej sytuacji nie jest możliwa kasacyjna ocena zarzutu naruszenia art. 33 pkt 2 k.r.o., a to wobec uchybień procesowych uzasadniających zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Skarżąca zarzuciła w skardze także naruszenie art. 384 k.p.c. przez zmianę postanowienia Sądu Rejonowego na jej niekorzyść przez obniżenie kwoty należnej uczestniczce postępowania z tytułu nakładu z majątku osobistego wynoszącego 100 000 000 starych zł na cenę zakupu wspólnej nieruchomości przy ul. P., w wyniku wyliczenia tej kwoty przez Sąd Okręgowy w zaskarżonym kasacyjnie postanowieniu przy uwzględnieniu wprowadzonego wyższego współczynnika procentowego, ale od niższej wartości nieruchomości (od kwoty 151 000 zł, a nie od kwoty 393 000 zł, przyjętej w poprzednio wydanym postanowieniu Sądu Rejonowego z dnia 17 kwietnia 2013 r.). Należy zwrócić uwagę, że postanowienie to, wskutek uwzględnienia apelacji wniesionych przez oboje byłych małżonków, zostało uchylone postanowieniem Sądu Okręgowego z dnia 22 października 2013 r., a sprawa przekazana Sądowi Rejonowemu, który po ponownym rozpoznaniu sprawy, w postanowieniu z dnia 9 sierpnia 2017 r., zaskarżonym apelacją już tylko przez uczestniczkę, ustalił wartość nieruchomości przy ul. P. na kwotę 151 000 zł i przyznał ją na własność uczestniczce E. Ś., zgodnie z jej wnioskiem. Z uzasadnienia, zaskarżonego kasacyjnie tylko przez uczestniczkę, postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 20 lutego 2018 r. wynika, że uwzględniając zarzut apelacji uczestniczki, Sąd Okręgowy przyjął, iż sfinansowała ona z majątku osobistego (odrębnego) cały wkład mieszkaniowy na pierwsze mieszkanie spółdzielcze stron, które następnie zostało zamienione za dopłatą na mniejszy lokal mieszkalny przy ul. Zwycięstwa, wchodzący w dacie podziału w skład majątku wspólnego stron. Nakład z jej majątku osobistego w postaci dopłaty wynoszącej 100 000 000 st. zł na sfinansowanie ceny zakupu nieruchomości przy ul. P. do majątku wspólnego stanowił, w ocenie Sądu Okręgowego, 8,6% wartości nieruchomości przy ul. P. w dacie jej zakupu, a nie 7,5%, jak błędnie przyjął Sąd

Rejonowy, a zatem Sąd Okręgowy orzekł w tym zakresie na korzyść uczestniczki. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko dotyczące mechanizmu rozliczania byłych małżonków w sytuacji przeznaczenia określonej kwoty pieniężnej z majątku osobistego małżonka na zakup lub budowę nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego lub odwrotnie. W sytuacji, gdy określona kwota z majątku osobistego jednego z małżonków została przeznaczona na zakup nieruchomości wspólnej, wartość nakładu z majątku osobistego na wspólny określa się w ten sposób, że najpierw ustala się ułamkowy udział tej kwoty w wartości nieruchomości z chwili nabycia, a następnie oblicza się ten sam ułamkowy udział w wartości nieruchomości określonej przez w chwili podziału majątku wspólnego (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3 października 1969 r., III CZP 71/69, OSNC 1970, nr 6, poz. 99 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2008 r., II CSK 203/08, niepubl.). Z ustaleń faktycznych stanowiących podstawę postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 20 lutego 2018 r., opartych na dowodzie z opinii biegłego wynika, że w dacie orzekania o podziale majątku, wartość nieruchomości wyniosła kwotę 151 000 zł, stąd Sąd Okręgowy ustalając wartość nakładu uczestniczki z majątku osobistego na wspólną nieruchomość na kwotę 12 986 zł ($151.000 \text{ zł} \times 8,6\%$), nie naruszył art. 384 k.p.c. Uwzględniając ponadto apelacyjny zarzut uczestniczki, ustalił nakład z jej majątku osobistego na nieruchomość przy ul. Z. na 77,4% na kwotę 81 270 zł ($105 000 \text{ zł} \times 77,4\%$), a zatem w kwocie wyższej od przyjętej przez Sąd Rejonowy.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

aj